39 వ భాగం

త్రివిక్రమ విజృంభణ - వామనావతారం – 13

వామనుడు అడిగినది ఇచ్చేసాడు కదా బలి చక్రవర్తి, ఇచ్చేది కూడా ఎలా ఇచ్చాడు? “*సత్య పదవీ ప్రమాణ తత్పరుండును, వితరణ కుతూహల సత్త్వరుండును, విమల యశస్కుండును, దృఢ మనస్కుండును, నియతసత్యసంధుండును, నర్థిజన కమలబంధుండును*” అయ్యి ఇచ్చాడు. ఇప్పుడు బలి చేతిలో నీళ్ళు శ్రీహరి చేతులో పడాలి అప్పటి వరకూ దానం పూర్తైనట్టుకాదు.

 మ. అమరారాతి కరాక్షతోజ్ఝిత పవిత్రాంభః కణశ్రేణికిం
గమలాధీశ్వరుఁ డొడ్డె ఖండిత దివౌకస్స్వామిజిన్మస్తముం
గమలాకర్షణ సుప్రశస్తము రమాకాంతాకుచోపాస్తమున్
విమలశ్రీ కుచశాత చూచుక తటీవిన్యస్తమున్ హస్తమున్. [8-611]

దేవతల శత్రువైన బలి (అమరారాతి) చేతిలోని పవిత్రమైన అక్షతలూ నీళ్లూ శ్రీహరి కిందచేయి పెట్టి స్వీకరించాడు. ఆ స్వీకరించే చేయి ఎటువంటిది? రాక్షసుల శిరస్సులు ఖండించేది, లక్ష్మీదేవిని ఆకర్షించేది. ఇక్కడ పోతన బలి చేతిలోంచి వచ్చే నీటిని “*పవిత్రాంభః కణశ్రేణికిన్*” అన్నాడు చూసారా? ఎందుకంటే, మొదట్లో శ్రీహరి కాళ్ళు కడిగి నెత్తిమీద జల్లుకున్నాడు, మనసులోకి కల్మషం రాకుండా దానం ఇస్తానని చెప్పాడమే కాదు ఇచ్చాడు కూడా. మరి ఇంత చేసాక మనసూ, శరీరం పవిత్రం అయ్యాయి కదా? అందుకే ఆ ప్రయోగం.

క. మునిజన నియమాధారను
జనితాసుర యువతి నేత్రజలకణ ధారన్
దనుజేంద్ర నిరాధారను
వనజాక్షుఁడు గొనియె బలివివర్జితధారన్. [8-612]

ఇప్పుడు దానం చేయడానికి బలి విడిచిపెట్టిన ఆ నీటి ధార ఎటువంటిది? ఆ ధార మునిజనులని శాసించేది. రాక్షస యువతుల కన్నీటి ధార, బలి చక్రవర్తి నిరాధారుణ్ణి చేసేది. ధార అనే పదాన్ని పోతన ఎంత చమత్కారంగా చెప్పాడో గమనించారా? ఈ దానంతో రాక్షసుల ఆస్తులూ, ప్రాణాలూ అన్నీ

దానం ఇచ్చేసాడు కాబట్టి రాక్షస యువతులు ఏడుస్తారు కదా? అందుకే "*జనితాసుర యువతి నేత్ర జలకణ ధారన్*" అనడం. రాజ్యం పోయాక మరి బలి చక్రవర్తికి ఏమీ ఉండదు కదా? అందుకే ఆయన నిరాధారుడు.

ఆ. కమలనాభు నెఱిఁగి కాలంబు దేశంబు
నెఱిఁగి శుక్రు మాట లెఱిగి నాశ
మెఱిఁగి పాత్ర మనుచు నిచ్చె దానము బలి
మహి వదాన్యుఁ డొరుఁడు మఱియుఁ గలఁడె. [8-613]

మరి ఇటువంటి దానం చేసిన బలి ఎలాంటివాడో? వచ్చినవాడు విష్ణువే అని తెలుసుకున్నాడు, ఆచమనం చేసినప్పుడూ, యజ్ఞం చేస్తున్నప్పుడూ దేశ కాలాలు చూసుకున్నాడు, ఇచ్చేది పరమ సాత్విక దానం అని కూడా తెలిసింది. కుల గురువు శుక్రాచార్యులు చెప్పినదీ గ్రహించాడు. తనకి రాజ్యం పోతుందనీ, సర్వనాశనం అవుతుందనీ తెలిసింది కూడా. అయినా సరే మాట తప్పకుండా దానం ఇచ్చాడు. ఇటువంటివాడు మరొకరు ఎవరున్నారు?

క. బలి చేసిన దానమునకు
నళినాక్షుఁడు నిఖిలభూత నాయకుఁ డగుటం
గలకల మని దశదిక్కులు
బళిబళి యని పొగడె భూతపంచక మనఘా! [8-614]

విష్ణువు సర్వానికీ అధిపతి కదా, అందువల్ల ఈ దానం తీసుకోగానే దిక్కులన్నీ భళి భళి అని పొగిడాయి. ఈ పొగడ్త ఎవరికి? బలి చక్రవర్తికి. ఎందుకంటే అటువంటి దానం చేసే మరొకడు నభూతో నభవిష్యతి అని తెలుస్తోంది కదా?

క. క్షితి దానమిచ్చు నతఁడును
నతికాంక్షఁ బరిగ్రహించు నతఁడును దురిత
చ్యుతులై శతవత్సరములు
శతమఖ లోకమునఁ గ్రీడ సలుపుదు రెలమిన్. [8-615]

వ. అట్లుగావున నే దానంబును భూదానంబునకు సదృశంబు గానేరదు; గావున వసుంధరా దానం బిచ్చితి; వుభయలోకంబులం గీర్తి సుకృతంబులు పడయు మని పలికి యమ్మాయావటుం డిట్లనియె. [8-616]

ఇప్పుడు వామనుడు బలి చక్రవర్తితో చెప్తున్నాడు మరోసారి – భూదానం ఇచ్చినవాడూ, అది ప్రీతితో తీసుకున్నవాడూ కూడా పాపాలు నశించి స్వర్గానికి చేరుతారు. అందువల్ల ఏ దానమూ కూడా భూదానం తో సమానం కాదు. ఇలా ఇచ్చినందుకు నీకు ఇహ పరలోకాలు రెండిటిలోనూ కీర్తి కలుగుతుంది.

క. ఇది యేమి వేఁడితని నీ
మది వగవక ధారపోయుమా; సత్యము పెం

పొదవంగ గోరిన యర్థం
బిది యిచ్చుట ముజ్జగంబు లిచ్చుట మాకున్. [8-617]

చివరిగా మరోసారి గుర్తు చేస్తున్నాడు వామనుడు బలికి – ఇదేమిటి మూడడుగులు అడిగేడు విచిత్రంగా అనుకోకుండా ధార విడిచిపెట్టు. సత్యం పెంపొందడానికి అలా అడగవలసి వచ్చింది. ఇలా ఇచ్చిన మూడడుగులూ నాకు ముల్లోకాలతో సమానం సుమా. అంటే దానవోద్రేక స్థంభన కోసం అన్నమాట.

వ. అని పలికిన వటుని పలుకులకు హర్ష నిర్భర చేతస్కుండై వైరోచ నుండు. [8-618]

ఆ. పుట్టి నేర్చుకొనెనొ పుట్టక నేర్చెనో
చిట్టి బుద్ధు లిట్టి పొట్టివడుగు
పొట్ట నున్న వెల్ల బూమెలు నని నవ్వి
యెలమి ధరణి దాన మిచ్చె నపుడు. [8-619]

ఇలా వటుడు అనేసరికి బలికి మనసు సంతోషంతో నిండిపోయింది (*హర్ష నిర్భర చేతస్కుండై*). ఈ కుర్రవాడికి అయిదేళ్ళు లేవు గానీ ఎంత మాటలు మాటాడుతున్నాడు? ఇవన్నీ పుట్టాక నేర్చున్నాడా లేకపోతే పుట్టక ముందే వచ్చాయా అనుకుంటూ సంతోషంగా దానం ఇవ్వడం పూర్తిచేసాడు.

ఆ. గ్రహ మునీంద్ర సిద్ధ గంధర్వ కిన్నర
యక్ష పక్షి దేవతాహి పతులు
పొగడి రతని పెంపుఁ; బుష్పవర్షంబులు
గురిసె దేవతూర్యకోటి మొరసె. [8-620]

ఇటువంటి ఔదార్యం ఉన్న బలి చక్రవర్తిని అతని గొప్పదనాన్ని గ్రహాలూ, మునీశ్వరులూ. సిద్ధులూ, గంధర్వులూ, కిన్నరులూ, యక్షులూ, గరుడులూ, దేవతలూ, సర్పరాజులూ, పొగిడారు. పుష్పవర్షం కురిసి దేవదుంధుభులు మోగాయి. ఇదంతా ఎందుకంటే, ఇస్తానని ఎవరికోసమో చెప్పకుండా, మనఃస్పూర్తిగా ఇవ్వడం వల్లా, మాట తప్పకపోవడం వల్లా, వచ్చినవాడు ఇంతటివాడని తెలిసినా ఇవ్వడం తన ధర్మం అనుకుంటూ ఇచ్చాడు కనకాను. మన్సులో ఎప్పుడైతే కల్మషం పూర్తిగా పోయిందో ఏమౌతుంది? సంతోషంతో నిండిపోదూ?

వ. ఇట్లు ధారా పరిగ్రహంబు చేసి. [8-621]

శా. ఇంతింతై, వటుఁడింతయై మఱియుఁ దా నింతై నభోవీథిపై
నంతై తోయదమండలాగ్రమున కల్లంతై ప్రభారాశిపై
నంతై చంద్రుని కంతయై ధ్రువునిపై నంతై మహర్వాటిపై
నంతై సత్యపదోన్నతుం దగుచు బ్రహ్మాండాంత సంవర్ధియై. [8-622]

ఇప్పుడు మూడు అడుగులు కొలిచే ఆక్రమించే సమయం వచ్చింది. ఇంతటి వామనుడు అంతవాడూ, అంతవాడు మరింతవాడూ అవుతూ ఎదగడం మొదలుపెట్టాడు. అలా ఎదుగుతూ ఆకాశం, గ్రహాలు, నక్షత్రమండలాలు, ధ్రువుణ్ణీ, మహర్లోకం దాటి సత్యలోకం దాకా ఆక్రమించుకుంటూ పెరుగుతున్నాడు. అలా ఎదగడం బ్రహ్మాండం అంతా పట్టడానికా అన్నట్టు ఎదిగాడు. దేనికీ? పైలోకాలన్నీ ఒక్క పాదంతో ఆక్రమించడానికి. ఈ పద్యం కూడా "*ఎవ్వనిచే జనించు జగమెవ్వని లోపలనుండు లీనమై*" అనే గజేంద్రమోక్షం పద్యం లాంటిదే. ఇది తెలియని తెలుగువాడు ఉన్నాడంటే నమ్మడం కష్టం.

ఈ వామన విజృంభణని మరో విధంగా చెప్పుకోవాలంటే, నీకు సర్వనాశనం జరగబోతోంది అన్నాసరే దానం ఇచ్చి తీరుతాను అనడమే కాకుండా ఇచ్చి మాట నిలబెట్టుకున్న బలి చక్రవర్తి తన వ్యక్తిత్వంతో అసాధారణంగా ఎవరికీ అందలేనంత ఎత్తుకి ఎదిగిపోయాడు కదా? మరి అలా ఎదిగిపోయిన బలి చక్రవర్తి దగ్గిర్నుంచి దానం తీసుకోవడానికి వామనుడు కూడా పెరిగాడన్న మాట.

మ. రవిబింబం బుపమింపఁ బాత్రమగు ఛత్రంబై శిరోరత్నమై
శ్రవణాలంకృతియై గళాభరణమై సౌవర్ణకేయూరమై
ఛవిమత్కంకణమై కటిస్థలి నుదంచద్ఘంటయై నూపుర
ప్రవరంబై పదపీఠమై వటుఁడు దా బ్రహ్మాండమున్ నిండుచోన్. [8-623]

ఆయన అలా ఎదుగుతూంటే భూమ్మీద ఉన్న బలి చక్రవర్తీ, అనుచరులూ చూస్తున్నారు. అలా పెరిగే వామనుడు బలి చక్రవర్తికి ఎలా కనిపించాడు? తన ముందు దృశ్యంలో ఉన్న వామనుడు అలా ఎదుగుతుంటే తలెత్తి పైపైకి చూడాలి కదా, అప్పుడు వెనక దృశ్యంలో ఉన్న వారు కురచగా తగ్గినట్టు కనిపించడాన్ని చెప్తున్నాడు ఈ పద్యంలో. వామనుడలా ఎదుగుతూంటే వెనకనున్న ఆకాశంలో సూర్యుడు మొదట్లో వామనుడికి గొడుగులాగా కనిపించాడు, తర్వాత తలమీద మణిలాగా, కంఠాభరణంలా, బంగారు భుజకీర్తులులా, కంకణంలా, మొలలోని గంటలా, కాలి అందెలా, చివరికి పాదపీఠంలాగా అయ్యేడు. ఇదో అద్భుతమైన ఉపమానం వామనుడి విజృంభణ ఎలా ఉందో పోల్చడానికి. ఓ సారి కళ్ళు మూసుకుని విజృంభిస్తూన్న శ్రీహరినీ అయనకి గొడుగులా ఉన్న సూర్యుడు పాదపీఠంలా మారడాన్నీ ఊహించడానికి ప్రయత్నం చేస్తే మనకి అర్థం అవుతుంది.

పై రెండు పద్యాలూ పోతన కవితా పటిమని చెప్తే దీని తర్వాత వచ్చే వచనం పోతన కవితా ప్రభంజనంలో అక్షయతూణీరమంటే ఏమిటో, పలికించెడు వాడు రామభద్రుడట అంటే ఏమిటో చెప్తుంది. ఇది దాదాపు భగవద్గీతలోని విశ్వరూప సందర్శన విభాగం లాంటిదే. ఏదో మొహమాటానికి పుస్తకం చదువుతున్నట్టు కాక ఒక్కో పదానికీ అర్థం వెతుకుతూ చదవడానికి ప్రయత్నం చేయండి.

వ. ఇట్లు విష్ణుండు గుణత్రయాత్మకంబగు విశ్వరూపంబు ధరియించి భువియును, నభంబును, దివంబును, దిశలును, దిశాఛిద్రంబులును, సముద్రంబులునుఁ, జలదచల భూతనివహంబులుం దానయై యేకీభవించి, క్రమక్రమంబున భూలోకంబునకుం బొడవై భువర్లో కంబు నతిక్రమించి, సువర్లోకంబును దలకడచి, మహర్లోకంబు దాఁటి, జనలోకంబునకు మీఁదై, తపంబునకు నుచ్ఛ్రితుండై, సత్యలోకంబు కంటె నౌన్నత్యంబు వహించి, యెడ లిఱుములు సందులు రంధ్ర ములు లేకుండ నిండి, మహాదేహ మహితుండై చరణతలంబున రసాతలంబునుఁ, బాదంబుల మహియును, జంఘల మహీధ్రంబులును, జానువులఁ బతత్త్రిసముదయంబులును, నూరువుల నింద్రసేన మరుద్గణంబులును, వాసస్థ్సలంబున సంధ్యయు, గుహ్యంబునఁ బ్రజాపతులును, జఘనంబున దనుజులును, నాభిని నభంబును, నుదరంబున నుదధిసప్తకంబును, నురంబున దారకానికరంబును, హృదయంబున ధర్మంబును, నురోజంబుల బుతసత్యంబులును, మనంబునఁ జంద్రుండును, వక్షంబున గమలహస్త యగు లక్ష్మియుఁ, గంఠంబున సామాది సమస్త వేదంబులును, భుజంబులఁ బురంద రాది దేవతలునుఁ, గర్ణంబుల దిశలును, శిరంబున నాకంబును, శిరోజంబుల మేఘంబులును, నాసాపుటంబున వాయువును, నయనంబుల సూర్యుండును, వదనంబున వహ్నియు, వాణినఖిలచ్ఛంద స్సముదయంబును, రసనంబున జలేశుండును, భ్రూయుగళంబున

విధినిషేధంబులును, ఱెప్పల నహోరాత్రంబులును, లలాటంబునఁ గోపంబును, నధరంబున లోభంబును, స్పర్శంబునఁ గామం బును, రేతంబున జలంబును, బృష్ఠంబున నధర్మంబును, గ్రమణంబుల యజ్ఞంబులును, ఛాయల మృత్యువును, నగవులవలన ననేక మాయావిశేషంబులును, రోమంబుల నోషధులును, నాడీప్రదేశంబుల నదులును, నఖంబుల శిలలును, బుద్ధి నజుండును, బ్రాణంబుల దేవర్షిగణంబులును, గాత్రంబున జంగమ స్థావర జంతు సంఘంబులును గలవాఁడయి, జలధరనినద శంఖ శార్ఙ్గ సుదర్శన గదాదండ ఖడ్గాక్షయ బాణతూణీర విభ్రాజితుండును, మకరకుండల కిరీట కేయూర హార కటక కంకణ కౌస్తుభ మణి మేఖలాంబర వనమాలికా విరాజితుండును, సునంద నంద జయ విజయ ప్రముఖ పరిచర వాహినీ సందోహ పరివృతుండును, నమేయ తేజోవిరాజితుండును, నై బ్రహ్మాండంబు దన మేనికప్పు తెఱంగున నుండ విజృంభించి.

[8-624]

భగవంతుడంటే ఎవరు? సత్వ రజస్తమోగుణాలకి అతీతుడు కదా? మరి అటువంటివాడు ఈ త్రిగుణాలతో ఉన్న ప్రపంచాన్ని ఆక్రమించడం ఎలా? ఆయన త్రిగుణాతీతుడైనా కావాల్సి వచ్చినప్పుడు ఈ గుణాలతో విశ్వరూపం ధరించగలడు. అంటే ఈ కంటికి కనబడే విశ్వం, ఆ భగవంతుడూ ఎప్పుడూ వేరుగా లేరు. దీన్నే మంత్రపుష్పం *'యచ్చకించిత్ జగత్సర్వం దృశ్యతే శ్రూయతే పివా, అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణ స్థితః'* అంటోంది. ఇప్పుడు ఆ మూడు గుణాలూ ఆపాదించుకుని (*గుణత్రయాత్మకంబగు విశ్వరూపంబు ధరియించి*), అలా ఒక్కొక్క లోకాన్నీ దాటుకుంటూ పెరగడం మొదలుపెట్టాడు. భూమి, ఆకాశమూ, స్వర్గమూ, దిక్కులూ, దిక్కుల మధ్య ప్రదేశాలూ (*దిశాచ్ఛిద్రంబులు*), సముద్రాలూ, చరాచర సమస్త ప్రాణులూ తానే అవుతూ భువర్లోకమూ, సువర్లోకమూ, మహర్లోకమూ, జనోలోకమూ, తపోలోకమూ, దాటి సత్యలోకం కంటే ఎత్తుగా ఎదిగిపోయాడు.

మామూలుగా ఎదగడం కాదు – *యెడ లిఱుములు సందులు రంధ్ర ములు లేకుండ నిండి* – అంటే మొదట్లో చెప్పుకున్న పద్యం ప్రకారం "*హరిమయము విశ్వమంతయు, హరి విశ్వమయుండు .... హరి మయము కాని పరమాణువులేదు*" అన్నట్టు. ఓ సారి వెనక్కి చూసుకుంటే మొదట్లో బలి రాక్షసుడు. దానాలు ఇస్తూ రాక్షసత్వం పోగొట్టుకుంటే ఈ దశకి చేరాడు. ఇప్పుడు తన ఎదుట కనిపించినది ఆత్మ సాక్షాత్కారం. తనలో ఎప్పుడైతే ఆత్మని చూసాడో అప్పుడు బయటనున్న పర-ఆత్మ – పరమాత్మని – చూడ్డానికి అర్హుడయ్యేడు. ఇప్పుడు తన ఎదురుగా యెడ లిఱుములు సందులు రంధ్రములు లేకుండా ఉన్నదేమిటి అంటే తాను దర్శించిన పరబ్రహ్మ స్వరూపమే.

ఇలా విజృంభించిన శ్రీహరి విశ్వరూపంలో బలికి ఇంకా ఏమి కనిపించింది? పాదాల అడుగు భాగంలో రసాతలం, పాదాలలో భూమి, పిక్కలలో పర్వతాలు, మోకాళ్ళలో పక్షులు, తొడలలో దేవతలు, వస్త్రంలో సంధ్యాకాలం, రహస్యాంగంలో ప్రజాపతులు, పిరుదులలో రాక్షసులు, నాభిలో ఆకాశం, కడుపులో సప్తసముద్రాలు, వక్షంలో నక్షత్రసమూహం, హృదయంలో ధర్మం, స్తనద్వయంలో ఋత సత్యాలు, మనస్సులో చంద్రుడు (మనసులో కల్మషం లేకపోతే స్వచ్ఛంగా ఉంటుంది కదా?), ఎదలో లక్ష్మి దేవి, కంఠంలో వేదాలు, భుజాలలో ఇంద్రాదులైన దేవతలు, చెవులలో దిక్కులు (అన్ని దిశలనుంచీ వచ్చే శబ్దాలు వినడానికి), తలలో స్వర్గలోకం, తలవెంట్రుకలలో మేఘాలు, ముక్కుపుటాలలో వాయువు, కన్నులలో సూర్యుడు, ముఖంలో అగ్ని, వాక్కులో సమస్త చందస్సు, నాలుకలో వరుణుడు, కనుబొమ్మలలో కార్యాకార్యాలు, రెప్పలలో రేయింబవళ్ళు, ఫాలభాగంలో కోపం, క్రింది పెదవిలో లోభం, స్పర్సలో కామం, రేతస్సులో జలం, వీపులో అధర్మం, అడుగులలో యజ్ఞం, నీడలో మరణం, నవ్వులో మాయావిశేషాలు, రోమాలలో సస్యాలు, నరాలలో నదులు, గోళ్ళలో రాళ్ళు (అటువంటి గోళ్ళతోనే కదా హిరణ్యకశిపుణ్ణి చంపినది), బుద్ధిలో బ్రహ్మ, ప్రాణాలలో దేవర్షిగణాలు, శరీరంలో చరాచర సకలప్రాణులూ కలిపి ఒక్క చోట విశ్వరూపంతో కనిపించాడు.

గమనించవల్సింది ఏమిటంటే – "సర్వం పరబ్రహ్మ స్వరూపం" అనే మాటలో చావు, అధర్మం, రాక్షసులూ, కామం (కోరికలు), అనేటువంటి చెడువీ, వేదాలు, దేవతలు, స్వర్గలోకం అనే మంచివీ కూడా భగవంతుడే. ఇంకో విధంగా కూడా అర్ధంచేసుకోవచ్చు ఈ వచనాన్ని. చెవులతో దేన్ని వింటాం? అన్ని దిశలనుంచీ వచ్చే శబ్దాలని కదా? అందుకే "*కర్ణంబుల దిశలను*"; అలాగే వెన్ను మీద పొడిచారంటే అర్ధం అధర్మంగా ఏదో చేశారని కదా? అందుకే

"పృష్ఠంబు నధర్మంబు." కోపం వస్తే కనబడేది నుదిటిమీదే కనక *"లలాటంబున కోపంబును."* ఇదే విధంగా *"ఛాయల మృత్యువు, నధరంబున లోభంబును, స్పర్శంబునఁ గామంబును, రేతంబున జలంబును, బృష్ఠంబున నధర్మంబును, గ్రమణంబుల యజ్ఞంబులును, ఛాయల మృత్యువును, నగవులవలన ననేక మాయావిశేషంబులును, రోమంబుల నోషధులును, నాడీప్రదేశంబుల నదులును, నఖంబుల శిలలును, బుద్ధి నజుండును, బ్రాణంబుల దేవర్షిగణంబులును, గాత్రంబున జంగమ స్థావర జంతు సంఘంబులును."* ఓ సారి నృసింహావతారంలో శ్రీహరి స్థంభంలోంచి బయటకొచ్చిన వచనం చూస్తే దాదాపు ఇటువంటి వర్ణనే పాదాలనుంచి తలదాకా స్తోత్రం చేస్తున్నట్టూ గమనించవచ్చు. కొంచెం భాష తేడా తప్ప మిగతా వన్నీ దాదాపుగా ఒకటే.

అలా పెరిగిన విష్ణువు – *జలధరనినద శంఖ (జలానికి ఆధారమైంది మేఘం. అదే చేసే నినాదం అంటే ఉరుము వంటి శబ్దం చేసే పాంచజన్యమనే శంఖం), శార్ఙ, సుదర్శన గదాదండ ఖడ్గాక్షయ బాణతూణీర విభ్రాజితుండు* అయ్యి విజృంభించాడు. మొదట నుంచీ చెప్పుకుంటున్నట్టూ పోతన ఎప్పుడూ కూడా మొత్తం భాగవతంలో విష్ణువుని వర్ణించడానికి వాడే భాష ఇదే – *మకరకుండల కిరీట కేయూర హార కటక కంకణ కౌస్తుభమణి మేఖలాంబర వనమాలికా విరాజితుండును.* కూడా వచ్చిన భట సమూహంలో ఎవరున్నారు? — *"సునంద నంద జయ విజయ ప్రముఖ పరిచర వాహినీ సందోహ పరివృతుండును."* ఇలా ఎదిగిన మునపటి పొట్టివామనుడిప్పుడు *"అమేయ తేజోవిరాజితుండును, నై బ్రహ్మాండంబు దన మేనికప్పు తెఱంగున నుండ"* విజృంభించాడు." అంటే పరమాద్భుతమైన తేజస్సుతో ఉన్న వామనుడికి మొత్తం బ్రహ్మాండం అంతా మేలి ముసుగుగా ఒప్పుతోంది.

మ. ఒక పాదంబున భూమి గప్పి దివి వే ఱొంటన్ నిరోధించి యొం
డొకటన్ మీఁది జగంబు లెల్లఁ దొడి, నొండొంటిన్ విలంఘించి. ప
ట్టక బ్రహ్మాండకటాహముం బెటిలి వేంద్రంబై పరుల్ గానరా
కొకఁడై వాగ్దృగలభ్యుఁడై హరి విభుం డొప్పారె విశ్వాకృతిన్. [8-625]

విశ్వరూపాన్ని ధరించిన త్రివిక్రముడు ఒక అడుగులో భూలోకాన్ని, ఇంకొక అడుగుతో స్వర్గలోకాన్ని, మరియొక అడుగుతో పైలోకాలనూ కప్పివేసాడు. ఆ విశ్వ రూపం పట్టకపోవడం వలన బ్రహ్మాండభాండం పెటపెటలాడి బ్రద్దలైపోతూ (అంటే నామరూపాలనేవి పోయి సర్వం విష్ణుమయం జగత్ అనేది బలి మహారాజుకి అర్థమౌతూంది) ఆయన తప్ప ఇంకెవరూ కనిపించకుండా ఆ విశ్వరూపుడు మాటలకీ, చూపులకీ అందకుండా పోయాడు.

నాకు కవిత్వం వచ్చు నేనూ రాయగలను అనుకుంటూ రాయడం వేరూ, రాసేది రాముడికోసం అనుకుంటూ పూర్ణ శరణాతితో రాయడం వేరూ. పై మూడు పద్యాలు, వచనం చాలు పోతన ఎటువంటి శరణాగతితో రాశాడో చెప్పడానికి. ఇటువంటి భాష రాసేటప్పుడు పోతన మనఃస్థితి ఓ సారి ఊహించుకుంటే కళ్ళముందు విశ్వరూపం చూస్తూ రాసాడనిపించడం సహజం.

రామకృష్ణ పరమహంస ఆత్మ సందర్శనం గురించి చెప్పేటప్పుడు అంటారు — "ఆత్మ అనేది వాక్కుకీ మనసుకీ అందేది కాదు. ఓ సారి ఆత్మదర్శనం అయ్యేక మనసు అనేది ఉండదు, అది ఆత్మలో లీనమవడమే జరుగుతుంది." ఈ ఆత్మ ఎప్పుడూ ఉన్నదే కానీ మనకున్న మనస్థితిలో మనం దాన్ని చూడలేకపోతున్నాం. ఎప్పుడైతే బలి అంతటి స్థితికి – అది, దాన, యజ్ఞ, తపస్సులతోపాటు, ఏ విధంగానైనా సరే – చేరగలమో అప్పుడు అసలు అన్నింటికీ మూలంగా ఉన్నది మనకి విశదం అవుతుంది. సరిగ్గా మొదట్లోనే శుకమహర్షి పరీక్షిత్తుకి చెప్పినది. అదే శివానందులు చెప్పినదీ, మంత్రపుష్పంలో చెప్పబడినదీను.

నారాయణ మహాజ్ఞేయం విశ్వాత్మానం పరాయణం
నారాయణ పరో జ్యోతిరాత్మా నారాయణ పరః
నారాయణం పరం బ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణ పరః

నారాయణ పరో ధ్యాతా ధ్యానం నారాయణః పరః

చివరి పాదం గమనించారా? ధ్యానం చేసేవాడూ, ధ్యాతా – అంటే దేని గురించి ధ్యానం చేస్తున్నామో – ఆ ఇద్దరూ కూడా పరబ్రహ్మ స్వరూపులే. అందుకే

క. హరిమయము విశ్వమంతయు
హరి విశ్వమయుండు సంశయము పనిలేదా
హరిమయముగాని ద్రవ్యము
పరమాణువు లేదు వంశపావన వింటే [2–17]

పోతన భాగవతం ఇంటర్నెట్లో ఇక్కడ చూడవచ్చు: http://telugubhagavatam.org/

(కొనసాగింపు వచ్చే సంచికలో)

COMMENTS